

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 27 juli 1914 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning om väckt motion om ändring i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Lindhagen, Stårner, Gezelius, greve Lagerbjelke, Alexanderson, Johanson i Valared, greve Spens, Hult, Dahl, Pettersson i Södertälje, Pettersson i Bjälbo, Schotte, Olsson i Broberg,*) Persson i Norrköping och Rehn.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till förberedande behandling av lagutskottet har hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 86, däri herrar *Sven Persson* i Norrköping, *Hj. Branting*, *Herm. Lindqvist*, *F. W. Thorsson*, *Viktor Larsson* i Västerås, *Bernh. Eriksson* i Grängesberg, *Nils Persson* i Malmö, friherre *E. Palmstierna*, *V. Rydén* och *Rickard Sandler* hemställt, »att riksdagen ville för sin del besluta att återställa 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen till den lydelse dessa lagrum hade före 1893 års lagändring och således giva dem följande avfattning:

22 §. Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta; straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §. Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan, än målsägande.»

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 16 häft. (Nr 16.)

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört:

»Läraren i straffrätt vid Stockholms högskola yttrade i en föreläsning våren 1911 följande: »Åkarpslagen är det mest befängda som införts i svensk strafflag.»

Denna hårda och ovillkorliga dom över Åkarpslagen har från många håll och på mångahanda sätt intygats vara riktig.

Redan vid tillkomsten av Åkarpslagen påvisades bristfälligheter i densamma. Särskilt rönte det vid 1899 års riksdag framlagda förslaget starkt motstånd. I andra kammaren avgåvos för detsamma endast 108 röster, under det att 93 röster avgåvos för avslag. Då sedermera högsta domstolens yttrande över förslaget inhämtades, förenade sig fem justitieråd i hemställan, att detsamma icke måtte stadfästas, och övriga två justitieråd avstyrkte, att förslaget i dess då föreliggande form bleve gillat. Sedermera hava inom riksdagen vid upprepade tillfällen yrkanden framställts om upphävande eller ändring i de ifrågavarande bestämmelserna. Vid 1904 års riksdag väcktes inom andra kammaren motion med yrkande, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skulle åter erhålla samma lydelse, som de hade före sanktioneraudet av den nya lydelsen den 10 juli 1899. Denna motion förnyades vid 1908, 1910 och 1911 årens riksdagar. Vid sistnämnda riksdag framställdes därjämte dels i en i ämnet väckt motion, dels ock vid de sålunda framställda motionernas behandling inom riksdagen åtskilliga förslag i syfte att bringa de genom 1899 års lag införda stadgandena i närmare överensstämmelse med de i strafflagen i övrigt gällande principer. Samtliga motioner om upphävande av bestämmelserna i 1899 års lag blevo på lagutskottets hemställan av båda kamrarna avslagna, varemot, med anledning av de vid 1911 års riksdag väckta ändringsförslagen, andra kammaren för sin del antog ett förslag till ändringar i de förevarande paragraferna av innebörd, att det straffbara försöket skulle komma att motsvara hela det fullbordade brottet, straffet för försök sänkas och åtalsrätten begränsas. Första kammaren avslög varje ändringsförslag.

Under 1912 och 1913 års riksdagar ha även förelagts motioner om Åkarpslagens avskaffande, varjämte Kungl. Maj:t under nämnda år förelagt riksdagen propositioner med förslag till ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Vi skola icke nu återupprepa alla de tungt vägande skäl för Åkarpslagens avskaffande som anförts utan tillåta oss i detta avseende hänvisa till de kungl. propositionerna, motionerna och riksdagsdebat-

terna, som härom återfinnas i riksdagens tryckta förhandlingar för åren 1899, 1904, 1908, 1910, 1911, 1912 och 1913.

Lagen är, enligt straffrättslärares uttalande, »det mest befängda som införts i svensk strafflag», och i fråga om dess tillämpning så yttrade president Afzelius i första kammaren år 1911 följande: »Jag vet icke någon lag, i fråga om vars tillämpning så många anmärkningar förekommit, så många åtgärder och beslut blivit vid prövning till sin laglighet underkända, som fallet varit med denna lag». Vid remissdebatten onsdagen den 27 dennes angående Kungl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behov yttrade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att såväl han som även de flesta av hans kamrater i regeringen voro för viss ändring av de omnämnda lagparagraferna.»

Till såväl 1912 som 1913 års riksdagar hade Kungl. Maj:ts avlåtit proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. Enligt detta förslag skulle nämnda lagrum erhålla följande avfattning: *Utskottets
yttrande.*

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande.

I det utlåtande, som lagutskottet avgav i ämnet vid 1912 års riksdag lämnade utskottet, med ledning av chefens för justitiedepartementet yttrande till statsrådsprotokollet, följande redogörelse för frågans förhistoria:

»15 kap. 22 § strafflagen hade ursprungligen följande lydelse:

'Tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är'.

Redan med denna lydelse innefattade denna paragraf straff för den, som tvingat annan att deltaga i arbetsinställelse. Enligt 24 § i samma kapitel, sådant sistnämnda lagrum ursprungligen lydde, skulle dock brott, som omnämndes i 22 §, ej få åtalas av allmän åklagare, därest detsamma ej av målsäganden angivits till åtal. Från den i sistnämnda paragraf sålunda stadgade princip gjordes emellertid sedermera undantag dels genom lagen den 9 juni 1893, varigenom 24 § ändrades därbän att brott, som i 22 § omförmäldes, föll under offentligt åtal, därest genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbete, och dels genom lag den 28 maj 1897, varigenom lagrummet erhöll sådan lydelse, att allmän åklagare blev berättigad att å tjänstens vägnar åtala brott enligt 22 § även i det fall, att genom brottet någon hindrats att övertaga erbjudet arbete. Någon ändring av 22 § hade dittills icke ägt rum. I en vid 1899 års riksdag inom andra kammaren väckt motion hemställdes emellertid, att till sistnämnda paragraf skulle fogas ett nytt moment av följande lydelse: 'Lag samma vare, där man, på sätt nu är sagt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att övertaga erbjudet arbete.' I sammanhang därmed föreslogs att 24 § skulle, såvitt den hänförde sig till 22 §, erhålla följande ändrade lydelse: 'Brott, som i 22 § 1 mom. sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete.' På hemställan av lagutskottet bifölls denna motion av riksdagens båda kamrar, varefter i enlighet med det sålunda av riksdagen antagna lagförslaget den 10 juli 1899 lag i ämnet utfärdades.

Med den lydelse förevarande lagrum genom nyssnämnda lag erhållit är sålunda, under det förut det brott, som i 22 § avses, straffats allenast såsom fullbordat, även försök till tvång belagt med straff, dock

endast i de fall att försöket ägt sammanhang med arbetsinställelse. Dyligt försök har därjämte belagts med samma straff, som fullbordat brott eller högst straffarbete i två år. Därigenom att vidare tillämpligheten av 24 § inskränkts till 22 § 1 mom. skall i fråga om det i andra momentet avhandlade försöksbrottet gälla bestämmelsen i 19 § 2 mom. av förordningen om strafflagens införande, att under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag äro uttryckligen undantagna.

Redan vid tillkomsten av de lagbestämmelser, för vilka ovan redogjorts, påvisades åtskilliga bristfälligheter i desamma. Särskilt röntede det vid 1899 års riksdag framlagda förslaget starkt motstånd. I andra kammaren avgåvos för detsamma endast 108 röster, under det att 93 röster avgåvos för avslag. Då sedermera högsta domstolens yttrande över förslaget inhämtades, förenade sig fem justitieråd i hemställan, att detsamma icke måtte stadfästas, och övriga två justitieråd avstyrkte, att förslaget i dess då föreliggande form bleve gillat. Sedermera hava inom riksdagen vid upprepade tillfällen yrkanden framställts om upphävande eller ändring i de ifrågavarande bestämmelserna. Vid 1904 års riksdag väcktes inom andra kammaren motion med yrkande, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skulle åter erhålla samma lydelse, som de hade före sanktionerandet av den nya lydelsen den 10 juli 1899. Denna motion förnyades vid 1908, 1910 och 1911 årens riksdagar. Vid sistnämnda riksdag framställdes därjämte dels i en i ämnet väckt motion, dels ock vid de sålunda framställda motionernas behandling inom riksdagen åtskilliga förslag i syfte att bringa de genom 1899 års lag införda stadgandena i närmare överensstämmelse med de i strafflagen i övrigt gällande principer. Samtliga motioner om upphävande av bestämmelserna i 1899 års lag blevo på lagutskottets hemställan av båda kamrarna avslagna, varemot, med anledning av de vid 1911 års riksdag väckta ändringsförslagen, andra kammaren för sin del antog ett förslag till ändringar i de förevarande paragraferna av innebörd, att det straffbara försöket skulle komma att motsvara hela det fullbordade brottet, straffet för försök sänkas och åtalsrätten begränsas.»

Med anledning av den vid 1912 års riksdag framlagda propositionen väcktes inom andra kammaren motioner dels av herr Thyrén med yrkande av den innebörd, att tillämpningen av försöksbestämmelsen i 22 § 2 mom. skulle utsträckas till hela det område för fullbordat brott, som 1 mom. i samma paragraf omfattar, och straffsatsen bestämmas till böter eller fängelse, dels ock av herr Lindqvist i Stockholm

m. fl. med enahanda yrkande som i herr Perssons m. fl. nu förevarande motion.

Med avstyrkande av berörda motioner hemställde lagutskottet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I sitt utlåtande anförde utskottet, bland annat, att de olägenheter, som vidlådde de nuvarande lagbestämmelserna, enligt utskottets mening vore av så allvarlig art, att en ändring av desamma icke längre borde undanskjutas. I fråga om sättet för ändringens åstadkommande ansåge utskottet för sin del, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändring i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen borde vara ägnat att undanröja de väsentligaste av de brister, som vidlådde nu gällande lag. Vad anginge det av herrar Lindqvist m. fl. framställda yrkandet, att riksdagen måtte besluta, att de ifrågavarande lagrummen skulle återställas till den lydelse de hade före 1893 års lagändring, funne utskottet att, även om såväl teoretiska som praktiska skäl kunde tala för en sådan åtgärd, åtminstone så tillvida, att lagrummen återfinge den lydelse de hade före lagändringen den 10 juli 1899, det likväl av skäl, som av departementschefen framhållits, vore lämpligt att stanna vid en sådan förändring, som av Kungl. Maj:t föreslagits.

I första kammaren avslogs emellertid utskottets hemställan med 73 röster mot 71, som avgåvos för ett under överläggningen i kammaren av herr Berger framställt yrkande, att straffet för brott enligt 22 § 2 mom. skulle nedsättas från straffarbete i två år till fängelse. Andra kammaren åter biföll det i herr Lindqvists m. fl. motion framställda yrkandet.

Vid 1913 års riksdag väcktes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition inom andra kammaren motioner, dels av herr Lindqvist i Stockholm m. fl. med enahanda yrkande som i den av herr Lindqvist m. fl. vid föregående riksdag avgivna motionen samt herr Perssons m. fl. nu förevarande motion, dels ock av herr Zetterstrand, vilken därvid upptog herr Bergers ovan nämnda under överläggningen i första kammaren framställda yrkande.

I sitt utlåtande förklarade 1913 års lagutskott sin anslutning till vad föregående års lagutskott i ämnet anført och hemställde alltså om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Även vid denna riksdag stannade kamrarna i skiljaktiga beslut. I första kammaren bifölls yrkandet om avslag å samtliga föreliggande förslag med 71 röster mot 66, vilka avgåvos för bifall till en av herr Holmdahl till utskottets utlåtande fogad reservation, innefattande yrkande om bifall till herr Zetterstrands motion. I andra kammaren avgåvos i

en första votering 130 röster för yrkande om bifall till herr Lindqvists m. fl. motion mot 60 röster för yrkandet om rent avslag, varefter för herr Holmdahls reservation avgåvos 121 röster mot 74, vilka tillföll herr Lindqvists m. fl. motion. I huvudvoteringen beslöt kammaren bifalla utskottets hemställan med 132 röster mot 50, vilka senare avgåvos för herr Holmdahls reservation.

I likhet med 1912 och 1913 års lagutskott anser utskottet det ur flera synpunkter vara ett samhällsintresse av allvarligaste art, att de i motionen avsedda lagrummen undergå en förändring i riktning mot ett återställande av deras äldre lydelse.

Med hänsyn till den ingående behandling, frågan undergått särskilt i förutnämnda kungl. propositioner till de närmast föregående årens riksdagar, finner utskottet icke nödigt att nu ånyo utveckla skälen för denna ståndpunkt. Utskottet finner sig jämväl böra ansluta sig till den mening, som de båda näst föregående årens lagutskott uttalat, enär att frågans lösning bäst vinnes genom antagande av det av Kungl. Maj:t tidigare framlagda förslaget; och åberopar utskottet i sådant hänseende vad i berörda utskotts utlåtanden därom anförts.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, må för sin del antaga följande:

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Häri genom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga

någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande.

Stockholm den 27 juli 1914.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservationer:

dels av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, *Johanson* i Valared, greve *Spens*, *Dahl* och *Pettersson* i Bjälbo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

dels ock av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.